

Ik wil vooropstellen dat misbruik van de Wob absoluut moet worden aangepakt. Ik betwijfel echter de effectiviteit van de beoogde maatregel. Weliswaar wordt een probleem opgelost - het uitbetalen van dwangsommen blijft achterwege - maar de werkdruk wordt niet opgelost. Misbruik van de Wob - wat betekent dat de Wob met het enige doel om geld van de overheid te ontfutselen - is zeer, zeer gering, in tegenstelling tot wat wordt beweerd. Er zijn geen cijfers die aantonen dat sinds de invoering van de Wet dwangsom het aantal Wob-verzoeken is toegenomen, laat staan dat er een causaal verband is tussen de invoering van de Wet dwangsom en toegenomen misbruik van de Wob.

Met het afschaffen van de dwangsom wordt daarentegen wel de rechtsbescherming van de verzoeker tegen de overheid verder ingeperkt en zelfs geschaad. De rechtbank kan weliswaar op verzoek beslissen, maar deze route brengt onnodig kosten mee aan de kant van verzoeker. Bovendien betwijfel ik of rechtbanken minder te maken krijgen met verzoekschriften, zowel wat betreft aantallen als doorlooptijd. Met een doorlooptijd van een jaar (!) bij sommige rechtbanken van een procedure die in minder dan twee maanden moet worden beslecht kan ik me voorstellen dat de behandeltermijn enigszins zal worden verkort, maar om te stellen dat door deze wetwijziging weer binnen de maximaal gestelde termijn van twee maanden kan worden beslist door rechtbanken is te hoog gegrepen. Al deze tijd kan de verzoeker wachten op de informatie zonder dat hier enige sanctie voor het bestuursorgaan tegenover staat.

Het grote probleem is niet de dwangsom, maar het tempo waarmee bestuursorganen werken. Over de oorzaak kan ik enkel gissen, maar dit komt echt niet alleen voort uit de aantallen Wob-verzoeken. Cijfers tonen aan dat een gemiddelde gemeente ongeveer één Wob-verzoek per week krijgt. In omliggende landen wordt een veelvoud aan verzoeken ingediend, is de beslistermijn korter en toch lukt het de bestuursorganen aldaar om verzoeken in enkele dagen inhoudelijk af te handelen, terwijl in Nederland gerust drie tot vier weken, zo niet langer op de informatie moet worden verwacht. De oplossing moet dan ook veeleer worden gezocht in een gedegen archiefbeheer bij bestuursorganen, alsmede actieve communicatie vanuit het bestuursorgaan richting de verzoeker, gepaard met actievere openbaarheid. Actieve openbaarheid is de enige volledige oplossing die het aantal Wob-verzoeken substantieel in aantal zal doen afnemen.

Deze wetsaanpassing lost al deze (hardnekkige) problemen niet op, wat een gemiste kans is. Bestuursorganen zullen na deze wetsaanpassing niet langer zonder meer gesanctioneerd kunnen worden wegens het niet naleven van de termijnen die de overheid zelf richting haar burgers zo strikt naleeft. Terwijl overheden richting burgers immer vasthouden aan fatale termijnen, verwordt de beslistermijn inzake de Wob niet meer dan een termijn van orde.

Een alternatief zou zijn om burgers die met hun Wob-verzoek een zuiver vexatoir doel hebben sneller aan te pakken met middelen die de wet reeds biedt: misbruik van recht (art. 3:13 BW). Op deze manier kunnen de echte misbruikers worden aangepakt - wat sporadisch al gebeurt - zonder dat de verzoekers die als doel hebben informatie te krijgen in hun rechten worden geschaad. Het probleem is hierbij wel dat bestuursorganen (zuiver) misbruik moeilijk kunnen hardmaken.

De vraag is dan waarom dat zo moeilijk gaat. Mijns inziens is dat omdat in lang niet alle gevallen sprake is van misbruik van recht, maar dat in veel gevallen sprake is van een schemergebied, waarbij informatie verkrijgen een van de doelen, zo niet het hoofddoel is en het mogelijk verbeurd krijgen van een dwangsom een nevendoeel is: het hoeft niet, maar als het lukt is het mooi meegenomen. Dat wordt eveneens als misbruik gezien, wat het mijns inziens absoluut niet is. Zoals eerder aangegeven: van misbruik is alleen sprake als er geen ander doel is dan het verkrijgen van een dwangsom.

Resumerend: het wetsvoorstel zoals dat op dit moment voorligt ter consultatie heeft niet het effect dat het beoogt, verslechtert de rechtsbescherming van burgers en heeft geen toegevoegde waarde nu met huidig recht misbruikers reeds kunnen worden aangepakt.

Indien de huidige regeling ongewijzigd wordt ingevoerd dient eveneens de beslistermijn te worden teruggebracht tot twee weken in plaats van vier weken nu. De beslistermijn is immers verruimd vanwege de invoering van de dwangsom. In het kader van een openbare overheid is het van belang die termijn in ere te herstellen.

M.R. van Dam